

Барановська Юлія Анатоліївна

студентка гр. ДСПУАзм-14, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Кізіма Т. О.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Соціальний захист населення тісно пов'язаний із соціальною політикою держави, яка реалізується на конкретному етапі її розвитку. Загалом соціальна політика є системою управлінських, регулятивних способів і конкретних організаційних форм діяльності, сукупністю принципів, рішень і дій, які втілюються через соціальні програми у соціальній практиці для задоволення соціальних потреб, соціальних інтересів людини, соціальних груп суспільства, досягнення визначених соціальних цілей, вирішення соціальних завдань на основі сформованих соціальних цінностей. Основними завданнями, на які зорієнтована соціальна політика держави, є досягнення ефективної діяльності системи, її соціально-політичних інститутів відповідно до вимог об'єктивних закономірностей суспільного прогресу, забезпечення результативного функціонування суб'єктів соціальної політики, розроблення механізмів взаємодії її елементів, формування їх оптимального співвідношення.

В Україні конституційно закріплено поняття «соціальний захист», яке передбачає право на забезпечення громадян держави у випадку повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття (з незалежних від громадян обставин), а також по старості та в інших випадках, передбачених законом. Разом з тим, у вітчизняній науковій літературі й дотепер відсутнє єдине спільного розуміння змісту поняття «соціальний захист» та його співвідношення із іншими соціальними категоріями і поняттями.

Так, А. Колосок під соціальним захистом розуміє «систему взаємопов'язаних економіко-правових заходів, спрямованих на покращення добробуту вразливих верств населення шляхом надання їм пільг, допомог, субсидій, соціальних послуг чи можливостей додаткового заробітку з метою їх підтримки та створення умов для набуття власної фінансової самодостатності» [1, с. 42].

На думку М. Копетюк, соціальний захист населення доцільно розглядати у вузькому та широкому сенсах. У вузькому розумінні соціальний захист є «складною багаторівневою системою, структура якої представлена соціальним страхуванням, соціальним забезпеченням та соціальними стандартами й гарантіями держави населенню, що комплексно взаємодіють та сприяють ефективному функціонуванню механізму системи соціального захисту населення країни. А у широкому розумінні «соціальний захист» слід розглядати як систему соціальних та економічних прав, обов'язків і гарантій, законодавчо закріплених державою і реалізованих її соціальною політикою з метою надання кожному члену суспільства, незалежно від його походження, соціального і

майнового стану, расової та національної приналежності можливості вільно розвиватися, максимально повно реалізувати себе, свої здібності через забезпечення, як гідного рівня життя, так і соціальної справедливості» [2, с. 68].

А. Дутчак характеризує соціальне забезпечення як «відносини щодо перерозподілу національного доходу з метою забезпечення встановлених соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків» [3, с. 568].

М. Даніліна зосередила дослідження сутності вищенаведеної категорії передусім на гарантіях права на соціальний захист та джерелах його поповнення. Так, соціальний захист авторка визначає в контексті заходів трьох рівнів (правові, соціально-економічні та організаційні), які реалізуються державою задля «матеріальної забезпеченості на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства і вільного розвитку людини» [4, с. 26]. Сама система соціального захисту розглядається як допоміжна і відповідає рівню розвитку держави як насамперед соціальної інституції.

Досить часто в економічній літературі термін «соціальний захист» використовується як аналогічний за змістом до терміну «соціальне забезпечення». Скажімо, Д. Ковалевич не робить різниці між вищенаведеними термінами. На думку автора, «соціальне забезпечення (соціальний захист) – це система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальний захист населення від наслідків соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо)» [5, с. 88]. На нашу думку, у соціально-орієнтованій державі соціальний захист населення має бути зорієнтованим не лише на матеріальне забезпечення й обслуговування окремих категорій і груп населення, але й на підтримку та забезпечення гідного матеріального і соціального становища усіх громадян.

Переконані, що при трактуванні сутності соціального захисту необхідно враховувати низку важливих моментів, з-поміж яких: виконання державою зобов'язань відповідно до Конституції України, що стосуються прав громадян на гідне життя, здоров'я та добробут; необхідність забезпечення системи соціальних гарантій; упровадження системи дієвих засобів, метою реалізації яких є досягнення нормативно закріплених соціальних гарантій відповідно до економічних умов суспільної системи; реалізація організаційних заходів, спрямованих на підвищення добробуту населення у відповідності до встановлених та законодавчо закріплених соціальних стандартів; впровадження на практиці економічних заходів, основною метою реалізації яких є задоволення матеріальних потреб громадян; запобігання або ж мінімізація негативних наслідків соціальних ризиків; запровадження спеціальних методів та прийомів, що забезпечують ефективне відтворення робочої сили зокрема та людського капіталу загалом, попереджують виникнення соціальної нерівності, відкривають доступ до якісної освіти, охорони здоров'я, отримання якісних житлово-комунальних послуг.

Як було зазначено вище, соціальний захист населення здійснюється відповідно до основних напрямів соціальної політики держави, яка, у найбільш

загальному вигляді, є «методом державного регулювання ринкової економіки шляхом розподілу і перерозподілу суспільних благ та розбудови відносин між працівниками при їх створенні» [6].

Відтак у зазначеному контексті надзвичайно важливим і перспективним вважаємо необхідність модернізації та підвищення якості аналітичних досліджень з проблем формування ефективної соціальної політики в Україні, оскільки переконані, що саме результати таких досліджень на практиці «повинні давати змогу швидкої адаптації до змін ринкової кон'юнктури, передбачати можливі зміни поведінки партнерів, уникати невиправданого ризику» [7, с. 37].

Підводячи підсумки, зазначимо, що поняттям «соціальний захист» і «соціальне забезпечення» доцільно охоплювати усі соціальні права людини, передбачені в Конституції України, а не лише право на соціальне забезпечення, яке, у свою чергу, є ядром конституційного права на соціальний захист громадян та виступає його базовою складовою.

Список використаних джерел:

1. Колосок А. Соціальний захист населення: актуальні проблеми та перспективи розвитку. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 1. С. 38-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echscenu_2019_1_7
2. Копетюк М. Нормативно-правові аспекти визначення понять «соціальний захист» і «соціальне забезпечення». *Історико-правовий часопис*. 2019. № 1. С. 66-69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2019_1_15
3. Дутчак А. В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 568-572. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_5_128
4. Даніліна М. Конституція України та соціальний захист населення. *Соціальні права та їх захист адміністративним судом: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4 вересня 2020 р.)*. Київ, 2020. С. 25-29. URL: <https://rm.coe.int/materials-socialrights-2020/1680a165f8>
5. Ковалевич Д. А. Соціальний захист населення як важливий напрям соціальної політики держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2020. Вип. 30. С. 87-91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2020_30_18
6. Бондаренко С. М., Бугас Н. В. Соціальна політика держави як основа забезпечення соціального розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2021_2_23
7. Кізіма Т. О. Аналіз «Витрати – Обсяг – Прибуток» у діяльності спільних підприємств. *Фінанси України*. 2000. № 4. С. 37-41.